

Izdavač
MOSTART D.O.O.

Urednik izdanja
Dragan Stojković

Recenzenti
dr Olga Manojlović Pintar
dr Ratko Božović,
dr Marija Obradović

Na naslovnoj strani
Vasa Pelagić

Nenad Ž. Petrović

DOBRA STARA CENZURA

Sloboda štampe u Srbiji
1870 – 1914. godine

MOSTART d.o.o.
Zemun, 2016.

SADRŽAJ

PREDGOVOR [9]

UVOD [13]

CENZURA KAO DRUŠTVENOPOLITIČKI FENOMEN

I DEO

CENZURA U KNJAŽESTVU SRBIJI
DO PRVOG ZAKONA O ŠTAMPI 1870. GODINE [19]

II DEO

ZAKON O PEČATNJI I PRVI KORACI
INSTITUCIONALIZOVANE CENZURE [35]

Osobnosti Zakona o štampi iz 1870. godine 37

Socijalistička glasila na meti režima 44

Proces Svetozaru Markoviću i listovi njegovih sledbenika 53

Ostala glasila na udaru cenzure 67

III DEO

CENZURA DO ABDIKACIJE KRALJA MILANA
OBRENOVIĆA 1889. GODINE [73]

Pritisци na štampu radikala i socijalističkih grupa 78

Timočka buna i privremeno gušenje štampe 94

Književnici pred sudom 116

IV DEO

ŠTAMPA POD VLADAMA NAMESNIŠTVA I KRALJA
ALEKSANDRA OBRENOVIĆA (1889 – 1903) [131]

<i>Vreme Namesništva</i>	131
<i>Državni udari kralja Aleksandra Obrenovića</i>	162
<i>Hronika najavljene smrti</i>	211

V DEO

CENZURA ŠTAMPE U SRBIJI POSLE MAJSKOG
PREVRATA DO PRVOG SVETSKOG RATA [223]

<i>Kontrazaverenici i sudbina lista Za Otadžbinu</i>	246
<i>Polemika Popović – Protić u vezi predloga izmena Zakona o štampi</i>	256
<i>Položaj štampe 1912 – 1914. godine</i>	260

ZAKLJUČAK [273]

O AUTORU [282]

SPISAK IZVORA I LITERATURE [283]

PREDGOVOR

Sagledavajući bližu prošlost srpske države i društva uočava se velika praznina u oblasti društvene istorije, odnosno onog dela ove discipline koja se bavi razvojem i uticajem u datom vremenu društvenih ideja, političkih kretanja, promena stavova i uverenja kod inteligencije i drugih slojeva stanovništva. Istraživači su uglavnom bili usredsređeni na političku istoriju. Tamni vilajet ideja i njihovog uticaja na društvo, strahova vladajućih krugova i klasa od određenih misli i delovanja u skladu sa njima – ostajali su po strani, njima su se pretežno bavili politikolozi i sociolozi ali razumljivo sa drugačijim pristupom nego istoriografija. To ne znači da ta istraživanja nisu vredna, naprotiv.

Slobodan Jovanović je dao u svojim delima o Obrenovićima ustavnu i pravnu istoriju onovremene Srbije. Njegovi radovi bili su mi okvir za kretanje u vremenskom periodu koji sam istraživao. Jovanović je prokomentarisao sve zakone o štampi koji su stupili na snagu u doba dva poslednja Obrenovića, međutim on se nije upuštao u dublje razmatranje cenzure.

Za analizu svih ustava i zakona o štampi donetih u ovom periodu od najveće je koristi bilo kolektivno delo *Ustavi Kneževine i Kraljevine Srbije 1835 – 1903*, Beograd 1988. Takođe sam za istu problematiku koristio odgovarajuće tomove *Zbornika zakona i uredaba Kneževine (Kraljevine) Srbije*.

Od monografija koje se bave štamparstvom, publicistikom i cenzurom izdvajam dela Aleksandra Arnautovića, *Štamparije u Srbiji u XIX veku*, Beograd 1912, kao i Jovana Skerlića, *Istorijski pregled srpske štampe 1791 – 1911*, Beograd 1966. Za predistoriju cenzure vredna su dela koja obrađuju period do 1870. godine: Radoš Ljušić, *Kneževina Srbija (1830 – 1839)*; Jovan Milićević, *Petrovska skupština 1848. godine*; *Vukova prepiska* (priredio Ljubomir Stojanović), potom dokumenta iz Knjaževine kancelarija, Ministarstva prosvete kao i kompleti službenog lista SRBSKE NOVINE.